

не исключает рисков, что нормально, ведь риски являются частью любой предпринимательской деятельности, а чрезмерно жёстким отношением к решениям директора его можно демотивировать при принятии смелых решений, которые могут обеспечить коммерческому обществу новые возможности.

Установление вины конкретного директора может быть настоящим вызовом для судей, которым для объективного рассмотрения спора приходится углубляться в хозяйственную деятельность данного общества и оценивать действия директора через призму исполнения им функциональных обязанностей. Поверхностное отношение к анализу поведения директора может привести не только к необоснованно удовлетворённому или отклонённому иску, но и к формированию вредной судебной практики.

Проанализировав ряд латвийских и российских судебных решений, автор утверждает, что тенденция направлена преимущественно на защиту истцов, а не на защиту директоров. Дилемма в том, что такие решения не должны zvyšшать требования к обычным директорам небольших предприятий, хотя и преследуют цель освободить директоров от поверхностного исполнения ими своих полномочий, что может быть ещё более опасно.

Список использованных источников

1. Закон Латвийской Республики «Об акционерных обществах». 01.01.1991 (Latvijas Republika. 01.01.1991. Par akciju sabiedrībām. Latvijas Republikas likums. Augstākā Padome.).
2. Закон Латвийской Республики «Об обществах с ограниченной ответственностью». 01.02.1991 (Latvijas Republika. 01.02.1991. Par sabiedrībām ar ierobežotu atbildību. Latvijas Republikas likums. Augstākā Padome.).
3. Закон Латвийской Республики «Коммерческий закон». 01.06.2000 (Latvijas Republika. 01.06.2000. Komerclikums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis.).
4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII (зі змін та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2018. № 13. Ст. 69.
5. Andrew S. Gold. A Decision Theory Approach to the Business Judgment Rule: Reflections on Disney, Good Faith, and Judicial Uncertainty. 66 Md. L. Rev. 398. 2007.
6. Christopher M. Bruner. Good Faith, State of Mind, and the Outer Boundaries of Director Liability in Corporate Law. 41 WAKE FOREST L. REV. 1131. 2006.
7. Damjan Despotovic. Fiduciary Duties and the Business Judgment Rule. Master Thesis. University of Tilburg, 2010.
8. Evija Novicāne. Valdes locekļa civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumi. 3 Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018.
9. Julian Velasco. How Many Fiduciary Duties Are There in Corporate Law? 83 S. Cal. L. Rev. 1231 (2009—2010).
10. Lori McMillan. The Business Judgment Rule as an Immunity Doctrine. 4 Wm. & Mary Bus. L. Rev. 521. 2013.
11. Степанов Д. И., Михальчук Ю. С. Ответственность директора перед корпорацией за причиненные ей убытки в судебной практике. Москва : Статут, 2018. 207 с.

О. П. Нікітінський,

старший викладач Херсонського державного університету, м. Херсон, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6009-6775>, e-mail: nikitinskiy1977@ukr.net

ГІПОТЕТИЧНА ЗМІНА ПРОЦЕСУАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ЗЛОЧИНІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИЙНЯТТЯМ ЗАКОНУ ПРО БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена питанням використання спеціальних знань і дослідженню проблем призначення судових експертиз під час розслідування економічних злочинів. Звернено увагу на призначення експертних досліджень у виявленні злочинів, спрямованих на розкрадання бюджетних коштів.

Ключові слова: експертизи; розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів.

Abstract. This article is devoted to specific expertise use and the research on issue of forensic examination assignment while investigation of economic crimes. Attention is drawn to the forensic research assignment in detection of crimes aimed at embezzling budget funds.

Keywords: forensic examinations, investigation of criminal proceedings related to embezzling budget fund.

Аннотация. Статья посвящена вопросам использования специальных знаний и исследованию проблем назначения судебных экспертиз при расследовании экономических преступлений. Обращено внимание на назначение экспертных исследований при выявлении преступлений, нацеленных на хищение бюджетных средств.

Ключевые слова: экспертизы; расследование уголовных производств, связанных с хищением бюджетных средств.

Проблемам використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у криміналістиці приділяють значну увагу. Багато вітчизняних учених, наприклад, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. Г. Лукашевич, Н. І. Кліменко, О. С. Саїнчин, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський та ін. схильні до думки, що в кримінально-процесуальній діяльності спеціальні знання застосовують у двох формах: використання спеціальних знань під час окремих слідчих дій і в межах проведення експертизи. Спеціальними вони вважають будь-які знання й уміння об'єктивного характеру, отримані в результаті вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи [1, с. 219—233; 2, с. 345—388; 3, с. 11—13; 4, с. 242; 5, с. 188—190].

Однак, між особами, які мають спеціальні знання, і експертами існує іноді різниця в процесуальному характері використання їхніх знань. Експерти — це особи, які завдяки своїм специфічним знанням і процесуальному положенню зобов'язані дати висновок за призначеною

експертизою Їх завжди попереджають про кримінальну відповідальність за неправомірну експертизу, їхні висновки є джерелами доказів. Натомість спеціалістів лише попереджають про надання неправдивих свідчень під час допиту в суді та на досудовому слідстві.

Другою формою використання спеціальних знань є судова експертиза. Судову експертизу призначають, коли для вирішення певних питань під час провадження розслідування у справі необхідні наукові, технічні або інші спеціальні знання. Характерно, що особа, яка має певні знання, з дотриманням особливого процесуального порядку здійснює дослідження і дає висновок, що є самостійним джерелом доказів на відміну від участі фахівця у проведенні експертизи. Результатом експертизи є висновки експерта про факти, що не є очевидними, натомість допомога фахівця призводить до виявлення в процесі слідчої дії фактів, доступних загальному безпосередньому сприйняттю.

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає обов'язкове проведення експертизи (ст. 242): 1) для встановлення причин смерті; 2) для встановлення тяжкості і характеру тілесних ушкоджень; 3) для визначення психічного стану підозрюваного або обвинуваченого за наявності в справі даних, що викликають сумнів щодо його осудності; 4) для встановлення статевої зрілості потерпілого по справах про злочини, передбачені ст. 155 Кримінального кодексу України; 5) для встановлення віку підозрюваного або обвинуваченого, якщо це має значення для вирішення питання про його кримінальну відповідальність і якщо про цьому немає відповідних документів і неможливо їх одержати [6—9].

Поняття судової експертизи обумовлено її значенням змістом, метою та завданнями. Її сутність розкриває ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», відповідно до якої судова експертиза — це дослідження експертом на підставі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, яка є у провадженні органів дізнання, досудового слідства або суду [7].

Експертом може бути призначено особу, яка має необхідні знання для подання висновку в досліджуваних питаннях, незалежно від того, чи працює вона в спеціальній експертній установі та є професійним експертом, чи не працює в такій установі й проведення експертиз не належить до її службових обов'язків. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про судову експертизу», Мін'юст України веде Реєстр атестованих судових експертів державних і підприємницьких структур і громадян.

Розглядаючи видову класифікацію судових експертиз, хотілося б зазначити, що крім процесуального й організаційного розподілу експертиз на первинні, повторні, основні, додаткові, комісійні й комплексні, їх можна розподілити за видами та (залежно від об'єкта і завдання дослідження) підвидами.

На створене у січні 2021 року Бюро економічної безпеки України як державний правоохоронний орган покладено завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних

правопорушень, віднесених законом до його підслідності (тобто в сфері економіки). За повідомленням прес-служби КМУ прийняття Закону є частиною міжнародних зобов'язань України, передбачених Меморандумом про економічну і фінансову політику з Міжнародним валютним фондом і Меморандумом про взаєморозуміння між Україною як позичальником і Європейським Союзом як кредитором (про отримання Україною макрофінансової допомоги Європейського Союзу).

Щодо судових експертиз, які призначають у справах про економічні злочини та розкрадання бюджетних коштів, то можна виокремити такі основні види: бухгалтерська експертиза; експертиза фінансово-кредитних операцій (перерахунок відсотків по кредиту) та податкової звітності.

Проводячи економічні експертизи, експерти досліджують документи бухгалтерського, податкового обліку та звітності, що містять інформацію про обставини справи та допомагають суду досягти об'єктивності у прийнятті рішення. Фахівці науково-дослідних інститутів судових експертиз проводять економічну експертизу за такими напрямками:

- дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності;
- дослідження документів про економічну діяльність підприємства та організації;
- дослідження документів фінансово-кредитних операцій.

До об'єктів дослідження належать:

- первинні документи (накладні, акти приймання-передачі, касові та банківські документи, митні декларації, інвентаризаційні описи, відомості нарахування заробітної плати тощо);
- облікові реєстри (касові книги, картки складського обліку, реєстри податкових накладних, відомості аналітичного обліку, журнали-ордери, головні книги);
- бухгалтерська, фінансова та податкова звітність, звіти матеріально відповідальних осіб, касові звіти, звіти про використання коштів, наданих під звіт, баланси та фінансова звітність, податкові декларації та звіти).

Результатом проведення експертизи є експертний висновок, який є доказом у судовому провадженні.

Як свідчить практика, названі експертизи найчастіше зустрічаються під час розслідування кримінальних проваджень про економічні злочини та в комплексних експертизах. Оцінка висновку комплексної експертизи складніша, ніж оцінка висновку іншої експертизи. Це зумовлено тим, що комплексна експертиза, по-перше, ґрунтується на кількох дослідженнях, у зв'язку з чим доводиться аналізувати значно більшу кількість даних. По-друге, комплексну експертизу провадять кілька фахівців, тому оцінюють діяльність кожного з них окремо та всієї комісії загалом.

Список використаних джерел

1. Криміналістика : підручник / під ред. А. Ф. Волобуєва. Харків : ХНУВС, 2011. — 666 с.
2. Сاینчин О. С. Розкриття і розслідування умисних вбивств: концептуальні і практичні основи : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2004. 408 с.

3. Шепітько В. Ю. Криміналістика : енцикл. словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. В. Я. Тація. Харків : Право, 2012. 560 с.
4. Щербаковский М. Г. Судебные экспертизы: производство, использование : учеб.-метод. пособ. Харьков : Эспада, 2005. 544 с.
5. Настільна книга слідчого : наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Ін Юре, 2007. 728 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9—10, 11—12, 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 12.02.2021).
7. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 28. Ст. 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 12.02.2021).
8. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 р. № 1489-III (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2000. № 19. Ст. 143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14> (дата звернення: 12.02.2021).
9. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07.06.2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 12.02.2021).

І. М. Овсянникова,

старший науковий співробітник ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3351-7781>, e-mail: inessa_ovs@ukr.net

ЩОДО ДЕЯКИХ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Сучасні тенденції розвитку суспільства вимагають приведення законодавства України у відповідність до законодавчих норм країн Європейського Союзу й удосконалення адміністративно-правового регулювання використання спеціальних знань для належного забезпечення правосуддя.

Ключові слова: ефективність, адміністративно-правове регулювання, судово-експертна діяльність.

Abstract. Current development trends in society require bringing the legislation of Ukraine in line with the laws of the European Union and improving administrative and legal regulation of specific expertise use in order to properly ensure justice.

Keywords: efficiency; administrative and legal regulation; forensic science activity.

Аннотация. Современные тенденции развития общества требуют приведения законодательства Украины в соответствие с законодательными нормами стран Европейского Союза и усовершенствования административно-правового регулирования использования специальных знаний для надлежащего обеспечения правосудия.

Ключевые слова: эффективность, административно-правовое регулирование, судебно-экспертная деятельность.

Однією із визначальних ознак сучасної правової держави є утвердження правових норм, забезпечення їхньої дії й охорона шляхом відтворення правосуддя на її території. Щодня суди вирішують безліч різноманітних правових спорів, з'ясовують істину у справах і приймають об'єктивні та справедливі рішення [1, с. 121]. Якість судових рішень є тим маркером, який відображає ефективність правосуддя в Україні. Однак, як свідчить судова практика, пояснення осіб, що беруть участь у справі, доволі часто є суперечливими, і тільки шляхом призначення та проведення судової експертизи можна встановити конкретні обставини справи, що потребують застосування спеціальних знань, які суд має відповідно оцінити [2, с. 142]. Слушно щодо цього зауважує В. М. Гарашук, на думку якого залучення фахівців різних спеціальностей як

судових експертів сприяє з'ясуванню об'єктивної істини та є гарантією прийняття законного, справедливого й обґрунтованого рішення суду і квазісудових органів [3, с. 40—41]. Доречно також є думка А. В. Остропільця про те, що ефективне забезпечення правосуддя не в останнє залежить від функціонування незалежної, кваліфікованої й об'єктивної експертизи, зорієнтованої на максимальне використання сучасних досягнень науки і техніки, а також європейського та світового досвіду забезпечення судово-експертної діяльності [4, с. 197]. Водночас І. В. Пиріг зауважує, що судово експертиза є важливою процесуальною формою використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві, за допомогою якої органи досудового розслідування й суду встановлюють фактичні дані, які неможливо визначити іншим шляхом і які мають істотне значення для розслідування [5, с. 58].

Одним із головних векторів комплексної судової реформи, що відбувається сьогодні в нашій державі, є вдосконалення адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності. Безумовно, розвиток і вдосконалення судової експертизи в Україні неможливі без інтенсивної законодавчої роботи [6, с. 176]. Водночас адміністративно-правові зміни в законодавстві, яким урегульовано судово-експертну діяльність, не завжди зрозумілі й ефективні, що спричиняє певні проблеми, які, зі свого боку, стають темами дискусій у наукових колах.

Останнім часом науковці розглянули деякі теоретико-правові й організаційні питання, пов'язані з проблемами судово-експертної діяльності. Так, наприклад, О. О. Свідерський, розглядаючи проблеми, що впливають на якісні та часові характеристики проведення експертиз, визначає дві основні групи, які їх зумовлюють, а саме:

- 1) теоретико-методологічну групу — ці проблеми спричинено:
 - нестачею нових методик проведення традиційних експертних досліджень відповідно до сучасних здобутків науки й інноваційних методів дослідження,
 - необхідністю розробити методичні засади проведення новітніх видів експертиз,